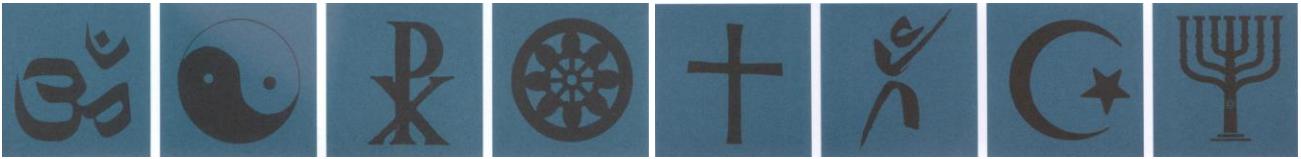

2019

j a a r b e e l d

Radboudumc

Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat

Woord vooraf

Elk volgend jaar lijkt op voorgaande jaren en is toch weer verrassend anders. Dat bewijst ook weer dit Jaarbeeld van de Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat over 2019. We blijven ons vanzelfsprekend richten op de strategische uitgangspunten van het Radboudumc. Die hebben wij kortweg vertaald als: 'innovatie in persoonsgerichte *spirituele* zorg' en die focus loopt als een rode draad door onze berichten in dit Jaarbeeld. Innovatie in het onderwijs, in ons aanbod op zondag, in interculturele en palliatieve zorg, in netwerkvorming en deelname aan landelijk beleid. Maar ook biedt dit Jaarbeeld een inkijk in ons werk van elke dag: de zorg voor patiënten en hun naasten in kliniek en polikliniek, onze opleiding en nascholing, onze interne organisatie.

Tegelijk wordt zo ook duidelijk hoe gevarieerd en divers ons werk is, mede door de eigen stijl en creativiteit waarmee ieder van ons er vorm en inhoud aan geeft. Daarin vullen we elkaar aan en verrijken we elkaar binnen een Dienst die zich meer en meer als een landelijk unieke opleidingswerkplaats van geestelijk verzorgers profileert.

De berichten in dit jaarbeeld zijn niet bedoeld om onze prestaties te etaleren (nou ja, vooruit: we zijn trots op onze vernieuwde kerststal!). Het gaat erom inzicht te geven in hoe wij werken en ook om verantwoording af te leggen van onze bijdrage aan de missie van het Radboudumc: 'to have a significant impact on *the spiritual dimension of* (cursieve toevoeging WS) *healthcare*'.

Dit jaar begonnen we ook al na te denken over 2020. Dat wordt een jubileumjaar: onze Dienst viert dan zijn vijftigjarig bestaan, evenals het Radboudumc KPV-Expertisecentrum Geestelijke Verzorging en Pastoraat (voorheen het Centrum voor Klinische Pastorale Vorming). Het volgende Jaarbeeld zal daarom ook een bijzondere, gouden kleur krijgen. Maar dat maakt de lezing van dit Jaarbeeld hopelijk niet minder interessant. We zijn erg benieuwd naar uw indrukken en reacties!

Namens de Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat, Wim Smeets

Een gebroken hart

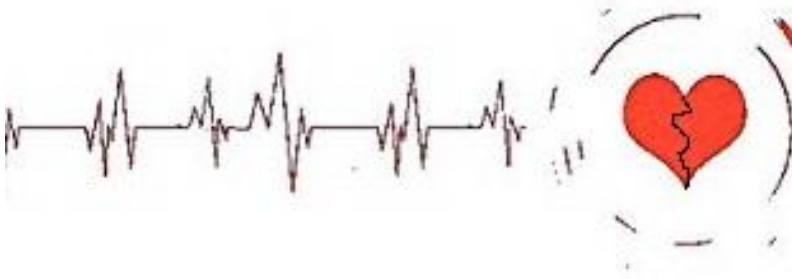
Ik ontmoet mevrouw op de hartbewaking. Op de dag dat ze 40 jaar getrouwd waren kreeg haar man last van zijn hart. Terwijl het ambulancepersoneel zorg verleende aan de man, voelde zijn vrouw pijn op haar borst. Ze wilde de aandacht niet naar zich toe trekken maar gelukkig zag hun dochter dat het niet goed met haar ging. Beide echtelieden werden met spoed naar het ziekenhuis gebracht.

Zo belandden ze samen op deze bijzondere dag in het ziekenhuis. De vrouw blijkt te lijden aan het zogeheten *broken heart syndrome*: vanwege de zorgen en het verdriet om haar man had haar hart het bijna begeven.

Om wat woorden te geven en even stil te staan bij dit bijzondere verhaal geef ik het echtpaar een kaartje met gedicht. Dat vinden ze erg bijzonder. Hopelijk kunnen ze hun huwelijksfeest nu gauw alsnog gaan vieren!

Gerrie van Hattem-de Leeuw

A LOVE STORY OF A BROKEN HEART

Hart vol liefde

40 jaar van trouw

Hart vol zorgen

Gebroken hart

Hart vol liefde

Gedeelde verantwoordelijkheid

Onze Dienst ontplooit een waaier aan activiteiten. Daarom leek het ons wel zo efficiënt wanneer elke geestelijk verzorger verantwoordelijk zou zijn over een bepaald deelgebied, of 'aandachtveld'. Ieder heeft een of twee aandachtsvelden onder zijn of haar hoede gekregen waar hij of zij affiniteit mee heeft en graag aan werkt. De acht aandachtsvelden zijn: Patiëntenzorg, Onderwijs en onderzoek, Nascholing, Liturgie en rituelen, Palliatieve zorg, Zorg aan niet-westerse migranten, Interne pr, Moreel beraad en ethiek.

Wie verantwoordelijk is voor een bepaald aandachtsveld zorgt voor een goed verloop van de activiteiten die in dat kader worden uitgevoerd, bedenkt nieuwe vormen of werkwijzen en zorgt dat de hele Dienst daarmee op de hoogte is en ernaar handelt. Zo heeft collega Ans Bertens, verantwoordelijk voor het aandachtsveld Liturgie en rituelen, het idee ontwikkeld en uitgewerkt voor Zin in Zondag, algemene bezinningsbijeenkomsten eens per maand op zondagmorgen, ter afwisseling met de christelijke vieringen. Wim Smeets, verantwoordelijk voor het aandachtsveld Patiëntenzorg, is bezig met de ontwikkeling van een transmuraal netwerk van geestelijk verzorgers en vrijwilligers, zodat wij ontslagen patiënten kunnen doorverwijzen naar collega's in de 'nulde' en eerste lijn.

Nu wij dit een aantal jaren doen zijn wij zeer tevreden over deze werkwijze en ontwikkelen wij duidelijk meer vernieuwende activiteiten dan eerder het geval was.

Anneke de Vries

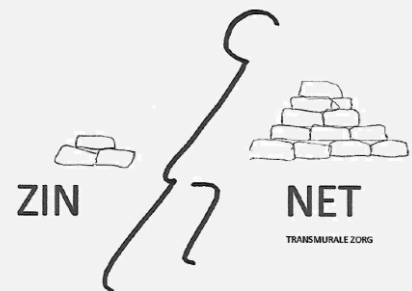
ZINNET: samenwerken in een transmurale netwerk

Het Radboudumc heeft – net als andere academische ziekenhuizen – transmurale zorg hoog in het vaandel staan. Sinds 2013 zijn we al bezig met het opzetten van een netwerk. In 2018 kwam alles in een stroomversnelling, door de toekenning van landelijke subsidie en door een bezoek aan onze Dienst door een delegatie van het ministerie van VWS. Karin Hermans en Anke Merckx van het Ondersteuningsteam Persoonsgerichte Zorg van het Radboudumc begeleidden het afgelopen jaar de stuurgroep in de vorming van een netwerkorganisatie, die de naam ZINNET kreeg.

Het doel is tweeledig: enerzijds cliënten zoveel mogelijk thuis begeleiden in zin- en levensvragen en anderzijds een soepele overdracht tussen de verschillende lijnen in zorg en welzijn bevorderen. Voor de ‘nulde lijn’ kwam er naast de Raad van Kerken Nijmegen en Omgeving in 2019 ook vertegenwoordiging vanuit de Commissie Moskeebesturen te Nijmegen, zodat we nu meer intercultureel werken. Voor de eerste lijn kwam naast het COiL ook SOCIOM het netwerk versterken, zodat het nu ook het Land van Cuijk bestrijkt. In de tweede lijn zijn het CWZ en het Radboudumc vertegenwoordigd. Al deze organisaties hebben inmiddels de missie en visie van ZINNET onderschreven.

Met onze partners organiseerden we twee bijeenkomsten voor een nog bredere groep geïnteresseerden. Dr. Job Smit begeleidde een studiemiddag in de basismethodiek van geestelijke verzorging, die de kwaliteitspijler vormt van onze inzet, naast de Krachtwerk-methodiek van de afdeling Eerstelijns geneeskunde van het Radboudumc. Alle huisartsen van Zuid-Gelderland en het Land van Cuijk met wie de ziekenhuizen samenwerken werden geïnformeerd over de mogelijkheden tot begeleiding via ZINNET.

Op verzoek van de beroepsvereniging VGVZ hebben we onze werkwijze gepresenteerd op een landelijke studiemiddag. We willen het netwerk nog verder uitbreiden en uitbouwen in zorg, scholing en onderzoek. Collega Richart Huijzer neemt landelijk mee het voortouw om de verbinding met de ‘nulde lijn’, de levensbeschouwelijke gemeenschappen, te borgen. Evalien Koenen, stagiair van de Faculteit FTR, heeft beleidsonderzoek gedaan om de scope van de begeleiding na 2020 te verbreden naar kinderen en jongeren (de bijdrage vanuit het ministerie van VWS is nu exclusief bestemd voor zorg aan 50-plussers). Aan het eind van het jaar kregen we tijdelijke secretariële ondersteuning in de persoon van Gerry Assendorp, de website www.zinnet.nl werd gebouwd door Arian Verheij | Woord & Geschrift, en er kwam een logo, ontworpen door Mieke van den Hoogen. Het uitreiken naar de medemens, in zijn kwetsbaarheid en kracht, voorbij allerlei opgeworpen muren, wordt daarin prachtig uitgedrukt!

Wim Smeets

Student meets patient: een kloof overbruggd

‘Is dat niet iets voor jou?’ Mijn collega de diëtiste liep met mij naar buiten na een bespreking. Zij vertelde over een les die zij gegeven had aan een groep tweedejaars studenten geneeskunde, samen met een patiënt van haar. Haar enthousiasme over de positieve reacties uit de zaal werkte aanstekelijk. Ik heb contact gezocht met de afdeling Onderwijs van het Radboudumc, en het idee voorgelegd aan onze Dienst. Zo raakte ik betrokken bij het project *Student meets patient*.

De medewerker van Onderwijs vertelt me: ‘Het is opvallend hoe weinig multidisciplinair ons onderwijs in elkaar zit. Studenten beseffen daardoor vaak niet hoe veel verschillende disciplines er aan het bed van de patiënt verschijnen. De geestelijk verzorger is voor hen helemaal een ver-van-mijn-bed-show. Door een zorgprofessional samen met een patiënt zich voor een groep studenten te laten presenteren wordt geprobeerd hen bewust te maken van het belang van samenwerking in de zorg rondom de patiënt. Dit is het idee achter *Student meets patient*.’

En zo zat ik op een dag samen met een patiënt voor een groep van 80 studenten om over mijn mooie vak te vertellen en de betekenis daarvan voor patiënten én zorgverleners te onderstrepen. De patiënt die ik had uitgenodigd vertelde zijn verhaal, in het licht van onze gesprekken gedurende zijn opname. Na afloop zei hij: ‘Ik maak bij deze jonge mensen een andere wereld open.’ En ik merkte dat het deelnemen aan deze bijeenkomst voor hem nog een meerwaarde had: ‘Ik krijg voor deze studenten de gelegenheid om mijn verhaal te vertellen. Dat maakt dat ik het weer beter een plek kan geven in mijn hele levensverhaal.’ Zowel hij als ik werd blij van dit mooie initiatief.

Thomas van Heerde

Zondagmorgen in het ziekenhuis

Sinds jaar en dag biedt onze Dienst patiënten in de kwetsbare situatie van hun opname ‘even iets anders op zondagmorgen’: een moment en een plaats om op verhaal te komen, door muziek en tekst, biddend en in ontmoeting met anderen. Passend in de traditie van ziekenhuis en universiteit was dit aanvankelijk een katholieke mis, later werd het een viering met een oecumenisch karakter.

Dit jaar besloten we om vanaf 2020 deze lange traditie anders vorm te gaan geven, ingegeven door de veranderde

tijdgeest. We gaan eenmaal per maand een christelijke viering verzorgen, naast de christelijke feestdagen, die we ook blijven vieren. In 2018 waren we al op bescheiden schaal begonnen met *Zin in Zondag*: bijeenkomsten met muziek, teksten en ontmoeting, gericht op alle patiënten die verdieping zoeken. We hebben gemerkt hoe plezierig en verrassend deze bijeenkomsten zijn, zowel voor ons als bedenkers en organisatoren als voor patiënten en hun naasten. Fijn dus om Zin in Zondag nu ook maandelijks te gaan aanbieden. Een eenmaal in de maand gaan we op zondagmiddag een ‘inhoudelijke noot’ verzorgen bij muzikale bijeenkomsten op verpleegafdelingen. Dit project, *Kom uw bed uit voor muziek*, is opgezet door twee fysiotherapeuten, met het oog op het mobiliseren van patiënten.

We hopen dat we met dit nieuwe aanbod, passend bij de traditie van onze dienst en bij een veranderende tijdgeest, een persoonsgerichte bijdrage kunnen blijven geven aan de geestelijke dimensie in de zorg aan patiënten, ook op zondag!

Ans Bertens

Als kinderen niet meer beter worden ...

Het is vijf voor één en ik haast me naar het overleg van het Kinder Comfort Team Amalia. Dit team is er om een brug te slaan tussen de zorg in het Amalia kinderziekenhuis en de zorg thuis. Het is een multidisciplinair team met medische, verpleegkundige, pedagogische, psychosociale en spirituele expertise. Het team begeleidt gezinnen en waar nodig organiseert en coördineert het de zorg.

Ons eerste patiëntje (laten we haar Merel noemen) wordt besproken. Merel is zeven en ze is ernstig chronisch ziek. Het gaat over haar medische situatie, maar ook over haar ouders. Die staan verschillend in dit hele proces. Op zich is dat niet vreemd. Het is zo verschrikkelijk complex: je houdt van je kind, je houdt van elkaar en je hebt je gevoelens. Het gaat om angst, veiligheid, dromen, idealen, toekomstverwachtingen, nachtmerries, ontredde, eenzaamheid en nog veel meer. Kortom, het gaat om de kern van ons bestaan. Met de verschillende disciplines aan tafel proberen we stapsgewijs door de wirwar aan informatie te komen. Er wordt gewikt en gewogen. Wat zijn de medische opties? Hoe verhouden die zich tot de kwaliteit van leven zowel voor Merel als voor haar ouders? Als geestelijk verzorger probeer ik zo veel mogelijk ‘achter de woorden te horen’. Wat verstaan de ouders nu eigenlijk onder kwaliteit van leven? Weten we daar iets van?

Er wordt besloten om dit, voordat we verder gaan, zoveel mogelijk in kaart te brengen. Ik maak een afspraak met de ouders en in een aantal gesprekken (morele counseling) verkennen we welke waarden zij toekennen aan wat hen overkomt, wat voor hen nu van belang en noodzakelijk is, en ontdekken we wat bij hen past. Feiten en waarden worden tegen elkaar afgewogen. Zo komt er helderheid in wat er speelt en kunnen we overtuigd zijn van zorgvuldig handelen. De ouders worden als het ware onderdeel van het Kinder Comfort Team: samen trekken we op.

Ik koppel mijn bevindingen terug tijdens het volgende overleg. Soms zetten we als team vier stappen vooruit en zes achteruit, soms gaat het stapje voor stapje. Soms zijn we diep verdrietig, soms dolblij. Maar (en dat is de kracht van een multidisciplinair team) we doen het samen, in het belang van Merel én van haar ouders.

Jocelyn van Nieuwenhuijzen

Inkijkje in de 24/7 planningskeuken

Wilt u een geestelijk verzorger spreken? Vraag uw verpleegkundige een afspraak voor u te maken. Of bel met het secretariaat van de Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat: T (024) 361 33 20. Wij zijn 24 uur per dag 7 dagen in de week oproepbaar voor crisissituaties.

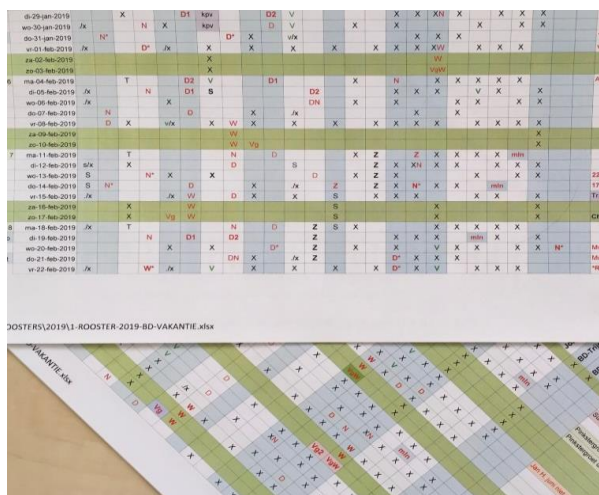
Zo staat het op onze pagina van de Radboudumc-website. En het lijkt zo vanzelfsprekend, maar wat gebeurt er nu achter de schermen om dit tot stand te brengen?

Richart Huijzer, naast geestelijk verzorger ook onze manager bedrijfsvoering, stelt iedere zomer de uitgangspunten op voor het rooster van het volgende jaar. Daarbij gaat het om de 24/7 bereikbare dienst en het voorgaan in ons zondagmorgenaanbod. Er moet rekening gehouden worden met zaken als contractduur en leeftijd, zowel voor het vaste team als voor onze geestelijk verzorgers i.o. Het is elk jaar weer een flinke puzzel.

Als managementassistente van onze Dienst heb ik vervolgens de mooie taak om op basis van de uitgangspunten deze puzzel rond te maken voor het héle jaar. Daarbij neem ik alles mee: wensen voor vakanties en vrije dagen, teambijeenkomsten en cursussen vanuit ons Expertisecentrum. Voor eventuele gaten in het rooster kunnen we beroep doen op een poule van geestelijk verzorgers van buiten. In september wordt het conceptrooster voorgelegd aan het team. Een maand later wordt in de teamvergadering het definitieve jaarrooster vastgesteld. Ik word altijd heel gelukkig van het applaus dat ik dan krijg!

Fijn dat het weer gelukt is en dat ons team weer paraat staat voor het nieuwe jaar om de verpleegafdelingen van dienst te kunnen zijn in de patiëntenzorg, 24/7 !

Sylvia Ebbeng

Nascholing

Ons Radboudumc KPV-Expertisecentrum Geestelijke Verzorging en Pastoraat verzorgt tal van trainingen en cursussen in het kader van nascholing van, onder meer, geestelijk verzorgers. Een zo'n training is de Klinische Pastorale Vorming. Deze training heeft een omvang van 560 uur, waarvan de helft trainingsuren en de helft thuisstudie.

In de training besteden we aandacht aan tal van aspecten van het werk: onder meer aan persoonlijke en morele vorming, spiritualiteit, en het effectief optreden in kritieke situaties. Ook besteden we uitgebreid aandacht aan verbetering van de vaardigheden op het gebied van gespreksvoering. Dat doen we door het bespreken van schriftelijke gespreksverslagen, het beluisteren van opgenomen gesprekken en het oefenen met (nieuwe) gespreksmodellen. Dit blijken heel leuke en zinvolle manieren te zijn om tot betere gespreksvoering en dus betere begeleiding te komen van patiënten.

Voor mij was het in 2019 de zesde keer dat ik deze training gaf. Ik vind het elke keer weer prachtig om te zien hoezeer deelnemers groeien in hun vak en meer voldoening putten uit hun activiteiten, omdat ze die met meer kwaliteit kunnen doen.

En dan nog een advies van een deelnemer: 'doe dit als het even kan vóór je veertigste, want de leerwinst voor de praktijk is gigantisch!'

Anneke de Vries

KPV-groep 2019

Extra aandacht voor oudere patiënten met een migratieachtergrond

Het afstudeeronderzoek voor mijn opleiding tot toegepast psycholoog heb ik uitgevoerd binnen de Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat van het Radboudumc. Samen met de welzijnsorganisatie Sterker sociaal werk en het Centrum voor Ontmoeting in Levensvragen COiL wil het Radboudumc door middel van een zogeheten 'overbruggingsbuddy-poolproject' meer aandacht besteden aan oudere (55+) patiënten met een migratieachtergrond. Het idee is dat overbruggingsbuddy's deze groep patiënten zowel tijdens de ziekenhuisopname als gedurende vier tot zes weken in de thuissituatie ondersteunen met betrekking tot zorg- en welzijngerelateerde vragen.

Voor mijn onderzoek heb ik zowel met experts vanuit verschillende disciplines als met leden van de doelgroep, migrantenouderen, gesproken over hun kennis en ervaringen. Daarnaast heb ik een bijeenkomst georganiseerd voor een aantal projectleden van het overbruggingsbuddy-poolproject. Doel hiervan was om vast te stellen over welke competenties een overbruggingsbuddy zou moeten beschikken. Met behulp van de data uit de bijeenkomst heb ik een conceptversie van de basistraining voor overbruggingsbuddy's ontwikkeld. In de basistraining ligt de focus voornamelijk op de competentie 'motiveren'. De competenties 'signaleren' en 'doorverwijzen' komen ook aan bod maar krijgen minder nadruk.

Tijdens een informatiebijeenkomst over dementiezorg voor migrantenouderen vroeg een meneer uit het publiek: 'Wat moeten we doen als we in het ziekenhuis belanden? Wie helpt ons dan verder?' Op dat moment besepte ik hoe belangrijk het overbruggingsbuddy-poolproject is. Ik ben blij dat ik mijn bijdrage heb mogen leveren aan dit project. Dankzij dit project kunnen migrantenouderen, indien nodig, extra aandacht krijgen en hopelijk op deze manier met een gerust hart naar het ziekenhuis komen. Het afstuderen binnen de Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat was voor mij een leerzame en interessante periode!

Aynur Dogdu

Gesprek in de wachtruimte

Een 'gespreksmaatje', zo noem ik mezelf. Als vrijwilliger voor het Poliproject van de Dienst ben ik op en rond meerdere poli's in het ziekenhuis te vinden. Voor mij heeft een gesprek vele vormen: praten, luisteren, glimlachen, chocomel halen... En ik kijk mijn ogen uit, bijvoorbeeld als ik een elektrische rolstoel de Amaliapoli zie binnenvoeren. Verbijsterende behendigheid en tempo in een soort vanzelfsprekende harmonie. Dit keer is de bestuurder een jonge vrouw; moeder loopt erachteraan. Met een 'hm!?' passeren ze de koffieautomaat. Daar zit een plakkerigje op: defect.

Met in elke hand een bekertje loop ik voorzichtig maar vastberaden naar ze terug. Twee hete chocomel van hiernaast. 'Kom ik even bij jullie zitten.'

Ruim twintig jaar geleden begon haar leven. Te vroeg geboren. Een verfrommeld gedoetje leek ze. Weinig hoopvol was de arts destijds geweest. Er klinkt een gniffel. Hun beider blikken spreken van een bijzondere verstandhouding. Zo eentje waar ik in de verste verte niet bij kan maar me vreemd genoeg wel betrokken en zelfs een beetje vrolijk bij voel.

Zie haar. Gul en gretig is ze met vertellen. Over zichzelf. Haar focuswoning. Vriendinnen in de buurt. Wel of niet een hulphond krijgen. De studie die ze binnenkort hoopt af te ronden. En moeder die vooral weer moeder kan zijn. Hun glimlachen... 'Hé, mijn naam wordt afgeroepen!' In no time staat haar stoel andersom. Dag!

Ik laat het gesprek nog even bezinken en sta dan op. Een monteur maakt de koffiemachine open, bekijkt de bedrading van het binnenwerk en laat dan zijn handen spreken. In de taal van oplossen. Fijn zo, want die koffieautomaten op de poli's verwelkomen iedereen.

Ytsje de Groot

De verbindende kracht van muziek

Twee fysiotherapeuten van het Radboudumc hebben het succesvolle project *Beter uit bed* opgezet om patiënten tot mobiliseren te stimuleren. Als Dienst participeren wij in het onderdeel *Kom uw bed uit voor muziek*.

Patiënten worden uitgenodigd om letterlijk hun bed uit te komen voor iets moois: muziek. Muziekgezelschappen van allerlei slag komen eens in de maand op zondagmiddag naar de verpleegafdelingen om klassieke en populaire stukken te spelen. Muziek kan enorm verlichtend werken voor de zieke mens; voor ons allemaal.

Als geestelijk verzorgers zijn wij gastheer dan wel -vrouw voor dit muzikale gebeuren en we zorgen voor een inhoudelijke noot, door de gespeelde muziekstukken met elkaar te verbinden. Hierbij zoeken we ook naar thema's, te vinden in de muziek zelf, aangedragen door het muziekgezelschap of door de vrijwilligers, of passend bij de tijd van het jaar.

Terugdenkend aan een zondagmiddag in december 2019 geniet ik weer na van de muziek die klonk door de gangen en bovenal van de gezichten van de patiënten en hun naasten. Even eruit, even iets anders, je bed uit – of noodgedwongen toch maar blijven liggen – en hoe dan ook meegevoerd worden door de klanken van een Hongaarse wals.

Het samen luisteren naar deze muziek wordt een moment waarop even niet de gezondheidsproblemen voorop staan, maar waar muziek tot kracht wordt, een inspiratie om weer verder te kunnen in een vaak moeilijke tijd in het ziekenhuis. Mooi om als geestelijk verzorger hierin verbindend aanwezig te mogen zijn.

Marianne Winters-Karels

Werk buiten de deur

Als geestelijk verzorgers hebben we natuurlijk ook taken die het werk in de kliniek overstijgen. Zo ben ik betrokken bij een aantal landelijke werkgroepen en commissies, waaronder de Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg van de Protestantse Kerk in Nederland – sinds 2017 als lid en sinds 2018 als voorzitter. Het is niet zo bekend, maar ongeveer vierhonderd geestelijk verzorgers in de zorg zijn predikant, verreweg de meesten van hen verbonden aan de PKN. Vanuit de Werkgroep onderhouden we de relatie tussen deze predikanten en de kerk, en agenderen we belangrijke thema's.

In maart organiseerden we een symposium over vragen rond het levenseinde, voor zowel predikant-geestelijk verzorgers als gemeentepredikanten. We luisterden naar bijzondere verhalen van bekende sprekers als de ethicus Theo Boer en de arts Bert Keizer, columnist van *Trouw* en verbonden aan de Levenseindekliniek (nu het Expertisecentrum voor euthanasie). De bijeenkomst leverde mooie ontmoetingen op tussen gemeentepredikanten en predikanten werkzaam in zorginstellingen. Het viel me op met hoeveel zorgzaamheid gesproken en gedacht werd over mensen in de laatste levensfase en over goede vormen van gezamenlijke zorg voor hen.

Een ander daarmee verbonden punt waar we dit jaar mee gestart zijn is het nadenken over de inzet van gemeentepredikanten en predikanten-geestelijk verzorgers in de zogeheten eerste lijn, de zorg aan mensen thuis. Hoe organiseer je dat? De minister heeft daar veel geld voor uitgetrokken zodat de geestelijke verzorging ook voor mensen thuis goed geregeld kan worden. Als Werkgroep buigen we ons daarover.

Richart Huijzer

Kerststal in de hal krijgt update

Het is een jaarlijks terugkerende gebeurtenis in december: een grote kerststal in de hal, waar talloze mensen, veelal ook kinderen, stilstaan bij de uitbeelding van de geboorte van het menskind Jezus van Nazareth. Een vertrouwd verhaal, maar ook voor wie het niet kent spreekt het tafereel tot de verbeelding. De beelden zelf en de uitnodiging een wens of gedachte te schrijven 'voor in de kribbe' roepen telkens weer ontroering, aandacht en verwondering op.

Vanuit het ziekenhuis was aan onze Dienst gevraagd de kerststal te moderniseren, ook met het oog op de nieuwe hal, waarin hij zeker weer een plek zal krijgen. Maar hoe moderniseer je een tafereel dat bijna per definitie ook nostalgie oproept? We kregen hulp van Iris Hobo, designmanager op de afdeling Bouwzaken. Zij maakte een ontwerp voor een geheel nieuwe entourage. De beelden zelf zijn gebleven maar staan nu onder tentdoek. En wat is actueler dan een tent, denkend aan de uitgestrekte vluchtelingenkampen, juist ook in de regio waar dit aloude verhaal zich ooit afspeelde? Hoe passend bij het verhaal zelf, ook zij waren niet welkom in de gevestigde wereld. Daarbij komt dat het tentdoek is gemaakt van gerecyclede witte jassen van Radboudmedewerkers – een mooie én duurzame link naar ons ziekenhuis. Zo spreekt de 'Kerststal anno 2019' op een nieuwe manier tot de verbeelding.

De bouwers, vrijwilligers van onze Dienst, maakten er samen met Iris een mooi geheel van. Getuige de honderden wensen en gebeden blijft de kerststal een gewaardeerd plekje van bezinning en rust in de hal, op weg naar een zieke, naar een controleafspraak, naar het werk of op weg naar huis...

Ans Bertens

Op weg naar een Academische Alliantie Geestelijke Verzorging

'Omdenken moeten we: van Universitair Medisch Centrum naar Universitair Medisch Netwerk.' Dat was een adagium van onze betreurde bestuursvoorzitter, drs. Leon van Halder, die in 2019 overleed. Hij geloofde niet in fusies van ziekenhuizen, maar wel in het creëren van nauwe samenwerkingsverbanden. Vanuit die overtuiging is het afgelopen jaar een academische alliantie gesloten tussen het Radboudumc en het MUMC+ in Maastricht. Onze Dienst heeft zich bij deze ontwikkeling aangesloten door het verstevigen van de samenwerking met onze collega-geestelijk verzorgers uit Maastricht.

In juni kwamen zij bij ons op bezoek. Eerst maakten we kennis met elkaar; daarna wisselden we onze visie en manier van werken uit. Er werden verschillende projecten benoemd in zorg, onderwijs en onderzoek waarbij intensiever overleg stimulerend zal zijn voor beide partijen. Afsproken werd dat wij in 2020 op bezoek zullen gaan in Maastricht om de samenwerking verder uit te bouwen.

Wim Smeets

Aanbod nascholing Radboudumc KPV-Expertisecentrum Geestelijke Verzorging en Pastoraat

Training *Klinische Pastorale Vorming*, trainer dr. Anneke de Vries – 36 dagen – januari tot november 2019 – 8 deelnemers.

Training *Scholen als deeltaak van de geestelijk verzorger*, trainer Caroliene van Waveren Hogervorst MA – per cursus 4 middagen – voorjaar 2019 – 7 deelnemers; najaar 2019 – 8 deelnemers.

Cursus *Liturgie en Ritueel handelen*, docent drs. Andries Govaart – 4 middagen – voorjaar 2019 – 6 deelnemers.

Cursus *Lijden, lot, liefde: Teksten lezen van mystici*, docent drs. Ans Bertens – 3 middagen – voorjaar 2019 – 10 deelnemers.

Training *Zicht op jezelf: Spirituele autobiografie schrijven*, trainer drs. Ans Bertens – 8 middagen – najaar 2019 – 6 deelnemers.

Vakpublicaties

Heerde, Th. van. Columns over zingeving in de *Nieuwsbrief* voor patiënten en leden van de Nierpatiëntenvereniging van het Radboudumc.

Huijzer, R. 'In gesprek – reactie op recensies van mijn proefschrift'. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 22/93, 28-30.

Napel-Roos, N. ten. 'Institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers zijn ook confessionals!'. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging*, 22/93, 19-21.

Smeets, W. 'Leiderschap in de geestelijke verzorging'. *Franciscaans Leven* 102/5, 183-192.

Smeets, W. & Vries, A. de. 'Spiritual Care and Electronic Medical Recording in Dutch Hospitals' (ter perse).

Smeets, W. 'Een pastorale of spirituele focus in supervisie'. *Handelingen. Tijdschrift voor Praktische Theologie en Religiewetenschap* 46/2, 81-86.

Smeets, W. 'Literatuurbericht. Onderzoek naar supervisie'. Webpublicatie:
<https://www.handelingen.com/index.php/literatuurberichten/286-onderzoek-naar-supervisie-literatuurbericht-wim-smeets>

Smeets, W. 'De diepgang van iemands unieke verhaal. Een narratieve interpretatie van het goede leven en het lijden'. *Handelingen. Tijdschrift voor Praktische Theologie en Religiewetenschap* 46/4, 43-49.

Kuijk, E. van, Groot, Y. de & Smeets, W. 'Een tussenstation. Over poliklinische geestelijke verzorging'. In: Smeets, A. (red.), *Helende zorg. Een geïnspireerd perspectief op gezondheid en zorg*, Heeswijk-Dinther, 97-116.

Vries, A. de. 'Klassieke deugden in de zorg'. *Speling. Tijdschrift voor bezinning*, 2019/3, 27-31.

Publieksactiviteiten

Ans Bertens

25 januari – lezing voor Karmel Twente, Zenderen: ‘Hoe kostbaar is een kwetsbaar mens. Het spoor van de ziel volgen in het ziekenhuis’.

13 februari – lezing voor Karmelkring Dordrecht: ‘Hoe kostbaar is een kwetsbaar mens. Het spoor van de ziel volgen in het ziekenhuis’.

3 november – overweging in de jaarlijkse herdenking voor nabestaanden van lichaamsdonoren, afdeling Anatomie.

Gerrie van Hattem-de Leeuw

25 juni – deelname aan case-study op E30 medische oncologie o.l.v. Jack de Groot en Wim Smeets.

Richart Huijzer

10 oktober – lezing voor het bisdom Rotterdam over zijn proefschrift *De binnenkant van het ambt*.

19 maart – organisatie symposium *De pastor in het huidige euthanasiedebat*.

Nelleke ten Napel-Roos

30 september – bijdrage op bijeenkomst SING over haar onderzoek naar spiritualiteit van niet-gezonden geestelijk verzorgers met een mandaat van de SING.

Wim Smeets

9 januari – deelname aan International Expert Meeting Charting in Spiritual Care, Chur (Zwitserland).

26 februari: onderzoeksoverleg met internationale expert prof. dr. George Fitchett en met promovenda Niecky Fruneaux-van Amerongen MA, Amsterdam.

11 maart – presentatie over ZINNET op VGVZ-werkconferentie eerste lijn, Amersfoort.

13 maart – voorbereiding van en deelname aan studiemiddag *Veelkleurig leren. Diversiteit in leerbegeleiding*, Raad voor KPV, Utrecht.

28 maart – presentatie *Spiritualiteit en supervisie*, voor de Opleiding pastorale supervisie Vlaanderen, Antwerpen (België).

15 april – responsiebijdrage aan promotieonderzoek Anke Liefbroer MA NOSTER-conferentie, Driebergen.

28-30 juni – deelname aan voorbereidingsseminar ECPC- conferentie 2021, Budapest (Hongarije).

30 oktober – organisatie van en deelname aan studiemiddag *Ontwikkeling van supervisie en coaching*, Raad voor KPV, Utrecht.

8 november – oppositie bij promotie Egbert van Dalen aan de Radboud Universiteit.

13-14 november – deelname aan Strategie Platform Gezondheidszorg, Zwolle.

4 december – pitch in het kader van Iboard- Call *Verbeter de Zorg*, Radboudumc.

Anneke de Vries

13 maart – voorbereiding, organisatie en leiding van een studiemiddag voor (pastoraal) supervisors: *Veelkleurig leren. Diversiteit in Leerbegeleiding* i.s.m. drs. Theo van Leeuwen.

28 augustus – afnemen van MA-examen voor de MA Geestelijke Verzorging aan de Faculteit FTR, Radboud Universiteit.

24 oktober – deelname aan netwerkavond Vrouwennetwerk x² Radboudumc over burn-out.

30 oktober – voorbereiding, organisatie en leiding van studiemiddag voor (pastoraal) supervisors: *Ontwikkeling van supervisie en coaching: terugkijken en opnieuw bezien* i.s.m. drs. Louis van Kessel.

5 november – begeleiding van een 1-daagse mentorentraining aan beginnende mentoren van de PKN, voor de Academie PKN.

Periode februari-november – begeleiding van een 4-daagse mentorentraining aan mentoren van de PKN, voor de Academie PKN.

Periode november-december – begeleiding van 6 werkcolleges Spirituele Counseling in de MA Geestelijke Verzorging van de Faculteit FTR, Radboud Universiteit.

Bestuurlijke functies en lidmaatschappen

Saïda Aoulad Baktit

Lid Stuurgroep Onderwijs, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; lid Commissie Moskeebesturen Nijmegen; lid Taskforce niet-westerse migranten, Radboudumc; lid Commissie Internationalisering, Radboudumc.

Ans Bertens

Lid Commissie inrichting stilteruimte nieuwbouw Radboudumc.

Thomas van Heerde

Voorzitter Sectorraad Institutioneel Niet-Gezondenen van de VGVZ; lid Kinder Comfort Team Amalia van het Radboudumc.

Richart Huijzer

Lid Commissie Opleidingen van de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorgers; secretaris Commissie Wetenschap van de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen; voorzitter Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg van de Protestantse Kerk in Nederland; voorzitter Centraal Interkerkelijk Overleg Kerk en Overheid – sectie Gezondheidszorg (CIO-G); lid Adviesraad Eerste Lijn namens CIO-G; Vice-voorzitter Commissie Medische Ethiek Radboudumc; lid Team Moreel Beraad Radboudumc; lid Werkgemeenschap van predikanten en kerkelijk werkers van Nijmegen e.o. van de PKN.

Jocelyn van Nieuwenhuijzen

Lid Palliatief team; lid Kinder Comfort Team Amalia; lid Team academische ziekenhuizen kinderpalliatieve zorg; lid GVPZ-Zinplus; lid Stuurgroep Zinnet.

Wim Smeets

Lid Commissie Identiteit Radboudumc; lid bestuur samenwerking Faculteit FTR Radboud Universiteit en DGVP Radboudumc; lid stuurgroep ZINNET, transmuraal netwerk zingeving en levensvragen Zuid-Gelderland en Land van Cuijk; lid Dekenaar beraad Nijmegen; lid Commissie Wetenschap van VGVZ; lid VGVZ-werkgroep Rapportage in geestelijke verzorging; Bestuurslid Landelijk Overleg gepromoveerde geestelijk verzorgers; lid overleggroep IKNL geestelijke verzorging eerste lijn palliatieve zorg aan kinderen; lid LVSC; bestuurslid Raad voor Klinische Pastorale Vorming en Pastorale Supervisie; internationaal lid Steering Committee European Council on Pastoral Care and Counselling; representative for the Netherlands International Council on Pastoral Care and Counselling; lid organisatie-commissie Society for Intercultural Pastoral Care and Counselling.

Anneke de Vries

Voorzitter Werkgemeenschap van predikanten en kerkelijk werkers van Nijmegen e.o. van de PKN; lid Trainersberaad Raad voor de Klinische Pastorale Vorming en Pastorale Supervisie; lid LVSC.

Medewerkers Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat

Geestelijk verzorgers/pastores:

mw. S. Aoulad Baktit (islamitisch), mw. drs. J.H.C.M. Bertens, T.P.G. van Heerde MA, dr. R. Huijzer, mw. J. van Nieuwenhuijzen MA, dr. W. Smeets en mw. dr. J.E. de Vries.

Consulenten spirituele zorg:

T.P.G. van Heerde MA en mw. J. van Nieuwenhuijzen MA.

Intercultureel zorgconsulent:

mw. S. Aoulad Baktit.

Management en secretariaat:

dr. W. Smeets, hoofd van dienst
dr. R. Huijzer, manager bedrijfsvoering
mw. S. Ebbeng, managementassistent
mw. P. Kersten, secretaresse.

Tijdelijk medewerkers

Als geestelijk verzorger i.o., trainee, stagiair, onderzoeker of anderszins aan onze Dienst verbonden:

mw. G. Assendorp, mw. dr. G. Blaauwendraad, mw. M.H. Davelaar BA, mw. A. Dogdu BA, M. Boegel MA, mw. M. Burgler MA, C. van Dijk MA, mw. J.A.S. Dijkstra BA, drs. A.J.F. Drissen, mw. N.T.Z. Fruneaux-van Amerongen MA, mw. T. Geurts BA, mw. Y.M. de Groot, H.T.A. van Hamersveld BA, mw. G. van Hattem-de Leeuw MA, P. van den Hoogen MA, mw. E.H.M. Koenen BA, mw. P.J. van Kuijk MA, mw. E.M. van Lingen-Hensen MA, mw. N. ten Napel-Roos MA, mw. drs. J.M.J. van Meurs, mw. Y.L.L.M. Panhuijsen, mw. M. van der Poel, mw. drs. ir. S.N.M. van Rooijen, mw. J. van Schaijk MA, mw. S. Tichelaar MA, mw. M.I. Verboom-van der Kuil MA, mw. drs. C. van Waveren-Hogervorst, drs. M. Wielhouwer, mw. S. Willemse MA en mw. M.J. Winters-Karels MA.

Postadres, contact en informatie

Radboudumc
Dienst Geestelijke Verzorging en Pastoraat / 941
Postbus 9101
6500 HB Nijmegen

Telefoon: (024) 36 13320

Email: secretariaat.gvp@radboudumc.nl

Intranet: <http://portal.umcn.nl/organisatie/gvp/Pages/home.aspx>

Internet: <https://www.radboudumc.nl/afdelingen/geestelijke-verzorging-en-pastoraat>